

8. Sukhomlynskyi V.O., 1977. *Vybrani tvory* [Selected works]: V 5 t. T.3. Kyiv, Ukraina: Radianska shkola.

9. Sukhomlynskyi V.O., 1977. *Vybrani tvory* [Selected works]: V 5 t. T.5. Kyiv, Ukraina: Radianska shkola.

10. Draiden, H., Vos, D., 2005. *Revoliutsiia v navchanni* [Revolution in education]. Pereklad z anhliiskoi M.Oliinyk.Lviv, Ukraina: Litopys.

11. *Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola»* [The "New Ukrainian School" concept]. Dostupno: <<https://www.pedrada.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontseptsyu-novo-ukrainsko-shkoli>>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-73-84>
УДК 37.014.3

Черняк Сергій Геннадійович,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу наукової роботи та редакційно-видавничої діяльності,
Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв
Київ, Україна
ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0003-4327-0994>
chernyaksergey@ukr.net

**ПЕРСОНІФІКОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬО-
ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ
РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1920 – 1930 рр.)**

Анотація. У статті висвітлюється персоніфікований підхід до вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920 – 1930 рр. Автор доводить, що реформи 20-х років ХХ століття відповідали запитам суспільства, носили націонал-комуністичний характер, були динамічними, зорієнтованими більш широкою мірою на кращий зарубіжний досвід, меншою – на національні традиції, були новаційними, педагогічно спрямованими і політично-ідеологізованими. Дослідник наголошує на тому, що сучасні цивілізаційні виклики, перехід до цифрового типу прогресу загострюють проблему прогнозувальної діяльності в освіті. Особливого значення набуває персоніфікований підхід до вивчення історичного досвіду і наукових концепцій педагогів періоду першої чверті ХХ століття, які є животворним джерелом розбудови й оновлення сучасної вищої школи. Педагог досліджує особистісний досвід видатних діячів історії та культури України, таких як Г.Ф.Гринько, А.С.Синявський, М.О.Скрипник, А.І.Волошин, К.Ф.Лебединцев, О.Ф.Музиченко, М.М.Галушинський, Я.П.Ряппо, М.О.Ленерт, О.С.Залужний, Г.І.Челпанов. Автор дослідження переконує, що проблема освітньо-педагогічного прогнозування є невід'ємною складовою

змісту педагогічної освіти, а персоніфікований підхід до її розгляду виступає головною передумовою підготовки педагогічних кадрів на рівні світових стандартів. Дослідник акцентує на тому, що проблема освітньо-педагогічного прогнозування є об'єктивно існуючою, соціально визначальною, що зумовлює позитивну трансформацію ціннісних основ українського соціуму. Учений стверджує, що персоніфікований підхід до вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920 – 1930 рр. полягає в обґрунтуванні змісту, визначенні тенденцій та суперечностей прогнозувальної діяльності.

Ключові слова: персоніфікований підхід; освітньо-педагогічне прогнозування; особистісний досвід.

1. ВСТУП/INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасні цивілізаційні виклики, перехід людства до інноваційного типу прогресу, науково-інформаційних технологій, цифровізації в умовах глобалізації та загострення конкуренції у світі вимагають від української нації максимальної концентрації духовних, інтелектуальних і економічних зусиль із метою розвитку конкурентоспроможності держави, процвітаючого і стабільного суспільства рівних можливостей. Особлива місія у вирішенні масштабних проблем сучасності та майбутнього належить прогнозувальній діяльності в освіті [4, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми прогнозувальної діяльності зверталось чимало вчених. Так, аналіз політики стратегічного прогнозування здійснила Т.М. Брус, питання прогнозування у філософській та психолого-педагогічній літературі піднімає Н.В. Давкуш, роль та місце прогнозування в системі державного управління дослідила Н.П. Дяченко, прогнозуванням суспільних явищ займався В.І. Куценко. У нашій статті привертається увага до персоніфікованого підходу вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920 – 1930 рр.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ/AIM AND TASKS

Метою статті є висвітлення персоніфікованого підходу до вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920 – 1930 рр.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**: вивчити джерельну базу з проблеми дослідження; проаналізувати персоніфікований підхід до вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920–1930 рр. крізь призму особистісного досвіду вчених радянської доби.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ/RESEARCH FINDINGS

1920 року Наркомос України видає «Декларацію про соціальне виховання дітей», в якій, на підставі твердження про розпад сім'ї в соціалістичній державі, робиться висновок про необхідність перенесення «центру ваги» в справі шкільництва з єдиної трудової школи на дитячий будинок. Тодішній Народний Комісар освіти Г.Ф. Гринько так роз'яснював сутність соціального виховання: «соціальне виховання в розвинутому вигляді є всезагальна організація дитинства, створення колективного життя всього дитячого населення. Це – не вихідна точка, а кінцева мета розвитку соцвиху. Вона передбачає повне усунення розпорошеності дітей між індивідуалістичними сім'ями, що неможливе без організації соціалістичного господарства та зміни всього устрою життя». Тож повне підпорядкування дитячої особистості виховним впливам новоутвореної держави ставало лейтмотивом діяльності закладів соцвиху. Декларація висунула ідею так званого «захисту дитинства», завданням якого було: взяти на облік всіх дітей до 15 років, як тих, які вже увійшли в систему соціального виховання, так і тих, що не відвідують жодного закладу освіти; використати всі засоби для забезпечення кожній дитині усіх її прав на матеріальне утримання, виховання, освіту, охорону здоров'я; вилучити дитину «з вулиці», передати через колектор або розподільник до виховного закладу (боротьба з безпритульністю); захистити права і тієї дитини, що живе в сім'ї, але потребує тією чи іншою мірою соціальної допомоги [6, с. 298–299]. Таким чином через Народний Комісаріат освіти вирішувалися основні завдання освітньо-педагогічного прогнозування відповідного періоду.

У період перебування В.П. Затонського на посаді наркома освіти продовжився процес українізації. Принципові позиції Г.Ф. Гринька в галузі освіти були визнані правильними. У листопаді 1922 р. Президія Всеукраїнського Виконавчого Комітету затвердила «Кодекс законів про народну освіту УСРР». Це був перший і єдиний документ такого роду в колишньому СРСР. Кодекс створив належне правове поле для функціонування освітньої системи держави. Подібного зібрання законів не існувало в жодній радянській республіці. Кодекс законодавчо закріпив усі теоретичні і практичні напрацювання українських освітян, надав їм статусу юридичної норми. Він визначив такі типи закладів освіти: дитячий садок (для дітей 4–8 років), трудова школа (для дітей 8–15 років), дитячий будинок (для дітей 4–17 років). Передбачалося відкриття виховних установ для малолітніх правопорушників, а для дітей з фізичними вадами – спецшкіл. Кодекс визначив мету виховання й освіти. Вона полягала у формуванні нового покоління людей соціалістичного суспільства з матеріалістичним світоглядом, з психологією колективіста, з ґрунтовною і необхідною для суспільства кваліфікацією. Виховання, освіта мали сформувати людей, здатних підтримувати диктатуру пролетаріату, знищити класове і створити нове суспільство, бути провідниками ідей комунізму [2, с. 290–291]. Так на законодавчому рівні були закріплені положення освітньо-педагогічного прогнозування.

Поряд з іменами видатних діячів історії та культури України, таких, як В.І. Вернадський, Г.Ф. Гринько, М.С. Грушевський, постає ім'я А. С. Синявського – людини багатой душею, талановитої, самовідданої, яка зробила значний внесок у розвиток історико-культурної, педагогічної сфери України [8, с. 196].

Як педагог-новатор А.С. Синявський був причетний до започаткування нових напрямів у педагогіці виховання, став засновником української валеології та євгеніки – нової науки, розгромленої в 30-ті роки і відродженої нині. Вчений брав активну участь у партійній полеміці в Галичині, долучаючись своїми статтями до розвитку української політичної, філософської і національно-державницької думки [5, с. 136].

Педагог прагнув до того, щоб у його школі вчителями були українці. Він їздив на експедиції на новостворені підприємства, багато працював у місцевих архівах, захоплюючись археографією, відшукував у навколишніх монастирях пам'ятки минулого [8, с. 197].

Даючи оцінку А.С. Синявському як педагогу і просвітителю, відзначаємо, що він не лише писав наукові праці з педагогіки, психології, євгеніки, але й практично розвивав педагогічну науку, працюючи як учитель, директор, завуч, викладач, професор у школах і вузах Одеси, Лодзі, Білостока, Катеринослава, Києва, Кам'янця-Подільського, Чернівців, Кіровограда і т. д. Його педагогічний талант, знання психології, організаторські здібності в роботі з молоддю підтверджують сучасники. Як просвітитель він усе своє життя ніс знання широким народним масам, читав лекції на різноманітні теми робітникам, селянам, інтелігенції, де б не жив, де б не був, у всі часи свого життя [5, с. 200].

Інший діяч М.О. Скрипник жив і творив у складний час. Його науково-публіцистичний доробок неоднозначний. За безпосередньої участі вченого протягом першої п'ятирічки в Україні було засновано близько 2,4 тис. нових шкіл, республіка розпочала реалізацію загального обов'язкового початкового навчання. Крім питань шкільництва, М.О. Скрипнику доводилося керувати організацією дошкільного виховання і освіти дорослих, ліквідації неписьменності дорослого населення, підготовкою наукових і технічних кадрів для промисловості [8, с. 200]. Як теоретик і практик проявив себе в розв'язанні проблеми українізації. Його погляди на цю проблему знайшли відображення в статті «Нові лінії в національно-культурному будівництві» (1930 р.) [9, с. 422]. Пришвидшення у цій справі загрожувало розділенню російських робітників і українських селян. Політика українізації, особливо в партії і комсомолі, – найліпший спосіб боротьби проти російського шовінізму і українського націоналізму. Тому потрібно продовжувати українізацію партії і комсомолу й разом з тим пояснювати широким народним масам, особливо робітникам і членам профспілок, важливість українізації, рішуче виступати проти спроб відродження теорії боротьби двох культур, викривати всі націоналістичні ухили, виховати нові кадри, які можуть вести правильну політику у культурному процесі, поліпшити партійні засади науки, посилити боротьбу українських інтелігентів у державному апараті [7, с. 136].

У 1920-ті роки сфера діяльності Наркомосу була дуже широкою – школи, технікуми, інститути, театри, література, музика, образотворче мистецтво, кіно, наука. І на кожному із зазначених галузей діяльність М.О. Скрипника справила значний вплив. Його глибоко хвилювали проблеми театру, насамперед у виховному плані. Він уважав театральне мистецтво «одним з наймогутніших засобів ідейного й психологічного впливу на глядачів». Цим, мабуть, і пояснюються ті великі зусилля, що докладалися до справи становлення нового театру в Україні [8, с. 202].

М.О. Скрипник не мав концепції національно-культурного розвитку українського суспільства, але за посадою наркома освіти та завідуючого кафедри національного питання Українського інституту марксизму-ленізму займався теоретичними і практичними проблемами. Сам нарком не вважав себе теоретиком національного питання, визнавши ним Й.В. Сталіна, але у промовах на з'їздах партії та публікаціях надто часто зосереджував увагу на цій політичній проблемі, формуючи собі імідж ідеолога українського націоналізму. Він засуджував М.Г. Хвильового і Є.Ф. Маланюка, твори яких вважав програмою «розгорненого націоналізму», але одночасно виокремлював проблему «теорії подвійної українсько-російської бухгалтерії в національному питанні», тобто засудження націоналізму українського і російського, а не лише одного з них [3, с. 166–167].

Таким чином, із призначенням у березні 1927 р. наркомом освіти члена політбюро ЦК КП(б)У М.О. Скрипника розпочалася чергова кампанія реорганізації Всеукраїнської академії наук (ВУАН). Було поставлено за мету змінити склад президії, неприхильної до радянської влади, шляхом ухвалення нового статуту. Реалізація цих завдань значною мірою залежала від позиції майбутнього президента ВУАН. Політбюро ЦК після певних вагань зупинило вибір на кандидатурі М.С. Грушевського. Новий нарком вступив у контакт із ним і намагався використати його конфронтацію з фактичними керівниками академії С.О. Єфремовим і А.Ю. Кримським для ослаблення їхніх позицій, а потім й усунення з посад. На якийсь час М.О. Скрипник та М.С. Грушевський стали ситуативними попутниками в боротьбі за зміну президії ВУАН. Хоч кожен діяв із власних позицій: нарком – для «знешкодження» принципових ворогів радянської влади, а академік, користуючись прихильністю тієї ж влади, – для реалізації своїх прагматичних наукових інтересів. Після тривалого більшовицького «штурму» на десятому році існування академічний «бастіон» було взято. Вдалося домогтися зміни керівництва академії, провести в дійсні члени представників влади, створити фракцію академіків-комуністів, поставити ВУАН на «радянські рейки». Провідну роль у цьому відіграв народний комісар освіти УСРР М.О. Скрипник – людина, в якій дивовижним чином переплелася національне з комуністичним, витворюючи оригінальний тип більшовицького лідера, несумісний із системою зрілого тоталітаризму. Певне місце у процесі більшовицького «завоювання» академії займав і М.С. Грушевський. Намагання республіканської верхівки використати його для усунення групи С.О. Єфремова – А.Ю. Кримського від керівництва інституцією повністю не справилися. Хоч внутрішнє групове протиборство об'єктивно ослаблювало академічний загаль, створювало враження застарілої чвари, давало владі

підстави для «оздоровлення» атмосфери. Наступні події навколо ВУАН довели, що коли б М.С. Грушевський і не брав участі у клановій боротьбі, зберегти монолітність та позапартійну стерильність академії не вдалося б. Об'єктивні умови функціонування політичної системи, утвердження комуністичної ідеології, командної ролі більшовицької партії, поява нової генерації вчених-марксистів однаково призвели б до ідеологічного «завоювання» ВУАН. Водночас, повернувшись в Україну, М.С. Грушевський максимально використав свій авторитет ученого, поточну політичну кон'юнктуру для розвитку наукових досліджень, відстоювання власної схеми українського історичного процесу, не сприйняв комуністичної ідеології, «марксо-ленінської методології» висвітлення історичного минулого [10, с. 48].

Серед діячів української культури, імена яких тривалий час незаслужено замовчувалися через звинувачення в буржуазному націоналізмі, особливе місце належить А.І. Волошину – видатному громадсько-політичному діячові, який пройшов нелегкий шлях від настоятеля храму до першого президента Карпатської України, від викладача учительської семінарії до ректора Українського вільного університету [8, с. 203].

До провідних напрямів педагогічної та освітньо-культурної діяльності А.І. Волошина в 20-30-х роках ХХ ст. належать: викладання різних предметів педагогічного циклу в Ужгородській учительській семінарії, робота на посаді директора цього закладу освіти, керівництво педагогічними та культурно-просвітницькими організаціями краю, редагування ряду педагогічних періодичних видань, написання підручників для народних і горожанських шкіл, а також наукових праць із теорії педагогіки, психології, логіки. В цих працях відображена власна позиція вченого з питань утвердження української національної ідеї за Карпатами, відродження української національної культури, наповнення національним змістом педагогічної теорії і практики, розробки окремих положень з проблем національного виховання молоді. Досвід, набутий А.І. Волошином в процесі наукової та педагогічної діяльності в цей період, став основою для розробки ним в подальшому концептуальних засад розбудови національної системи освіти і виховання в Українській державі [1, с. 446–447].

Науковий і практичний інтерес представляє доробок іншого вченого К.Ф. Лебединцева. З 1921 р. до останніх днів життя педагог працював у Київському вищому інституті народної освіти, де читав курси лекцій з вищої математики та методики викладання математики. Він обирався проректором, деканом факультету соціального виховання, деканом факультету професійної освіти. За визначні заслуги в підготовці вчительських кадрів і розробці актуальних питань методики математики в 1923 р. вченому було присвоєно звання професора. Наукова діяльність К.Ф. Лебединцева, що припадає на 20-ті роки, вирізняється вагомим доробком у поглибленому вивченні загальних питань методики шкільної математики. Так, у 1925 р. побачила світ важлива праця педагога «Введение в современную методику математики», яку можна трактувати як перший вітчизняний загальний нарис з методики викладання математики. У посібнику розглядається найпридатніший, на думку автора, метод вивчення математичних дисциплін – конкретно-індуктивний.

Переваги його полягають у забезпеченні принципу зв'язку між знаннями й життям, що дає змогу учням усвідомлювати математику не лише як «гімнастику для розуму», а і як знаряддя пізнання світу. Крім того, цей метод сприяє розвитку самостійного мислення школярів, формує навички навчально-пошукової діяльності. Він набув поширення в той час і став основою, на якій згодом виникла ідея сучасного проблемного навчання. В цілому автор тлумачив методику математики як науку, що спирається на теоретичні положення педагогіки, психології та логіки [11, с. 576].

У 20-ті ХХ ст. ніхто з представників педагогічної науки так щиро не допомагав учителям, як О.Ф. Музиченко. Він регулярно виступав з лекціями і доповідями про трудову школу, зустрічався з сільськими і міськими учителями на педагогічних курсах, які влаштовувалися Київськими губерніальними, повітовими й окружними відділами народної освіти.

О.Ф. Музиченко був гарячим прихильником ідей комплексності, намагався пов'язати практику української школи з прогресивними надбаннями зарубіжної педагогіки. У пресі 20-х років ХХ ст. є багато його статей, присвячених питанням комплексного підходу до навчання: «Проблеми комплексності в Німеччині і у нас» (1924 р.), «Як по-новому вести педагогічну роботу в трудшколах з дітьми» (1924 р.) та інші. Він мав свою концепцію комплексного навчання, яку плідно втілював у життя. Педагог обстоював урок як основну форму організації навчання. Відоме його негативне ставлення до методу проєктів, який наприкінці 20-х – початку 30-х років ХХ ст. мав багато прихильників. Коли в 1925 р. у Київському будинку вчителя відбувся «Суд над комплексом», з трьох запрошених для участі в дискусії прийшов лише О.Ф. Музиченко і виступив на захист комплексної розбудови програм, освітнього процесу [8, с. 211].

Серед українських освітян особливе місце посідає М.М. Галущинський – відомий у Галичині як активний діяч і голова «Просвіти», автор багатьох педагогічних праць, член українських громадських організацій, перший комендант січового стрілецтва. Спираючись на теоретичні засади й живу освітньо-виховну практику, педагог дійшов висновку, що для збереження української нації необхідні цілеспрямована робота з освіти й національного виховання народу, перебудова школи, активізація культурно-просвітницької діяльності. На його думку, школа має бути національною, а її пріоритетним завданням – патріотичне виховання, яке будується на рідному ґрунті. Основна мета школи – праця для розбудови самостійної України. Національне виховання педагог розглядав як творення й безупинне «вдосконалення» нації, тобто як виховання для потреб нації. Вивчення праць М.М. Галущинського показує, що в системі національного виховання провідною вимогою він називає орієнтацію на українську національну ідею. А у зв'язку з тим, що найголовнішою потребою нації була побудова власної держави, мету виховання він визначав як виховання такої молоді, яка здатна вибороти державність, зміцнити і зберегти її. Отже, виховання мало забезпечити реалізацію української національної ідеї – створення незалежної соборної Української держави [11, с. 595].

Упродовж означеного періоду вагомий освітньо-прогнозувальний потенціал убачаємо у творчості Я.П. Ряппо. Радянський педагог і діяч народної освіти був одним із організаторів системи освіти на Україні, зокрема вищої. Відомий як автор праць з історії педагогіки, історії та організації народної освіти [12, с. 196].

На долю Я.П. Ряппо випало не лише теоретичне розроблення, обстоювання на всіх рівнях, а й практичне втілення українського варіанта освітньої системи. Він є співавтором або автором майже всіх основних документів Наркомосу. Будучи заступником наркома, очолює Головпрофос та Наукметодком. Центральне місце в педагогічних поглядах Я.П. Ряппо посідала ідея побудови справді народної системи освіти, яка, з одного боку, втілювала б у життя соціальну справедливість щодо дитини, а з іншого – була засобом поєднання навчання з продуктивною працею учнів і в такий спосіб залучення їх до реальних виробничих процесів. Ідеальне уособлення такої системи вбачалося керівниками українського Наркомосу у створенні мережі закладів соціального порятунку і виховання дітей до 15 років та професійних шкіл [8, с. 213].

У чудовій плеяді вітчизняних жінок-сподвижниць, які своє життя присвятили служінню рідному народові, одне з почесних місць посідає М.О. Ленерт (Підгірянкa) – видатна українська письменниця, поетеса, народний педагог, активна культурно-освітня діячка. Ще змалку М.О. Ленерт виношувала заповітну мрію – стати вчителькою, що спонукало її до наполегливої праці над собою. Її твори були під офіційною забороною. Упродовж десятиліть сталінського свавілля й шельмування української культури та її діячів ім'я вченої всіляко принижувалося. Життя в гущі рідного народу, знання фольклору, народного мистецтва, постійна самоосвіта, невтомні педагогічні пошуки, виняткова начитаність, добрі знання, крім рідної, кількох іноземних мов (польської, чеської, німецької, французької, словацької, грецької, латинської та італійської), висока національна свідомість, гуманізм, демократизм, відданість справі народу поставили М.О. Ленерт в ряд високоосвічених людей свого часу. Вона брала активну участь в культурно-освітніх товариствах «Просвіта», «Українська бесіда», «Рідна школа», профтоваристві «Взаємна поміч українських учителів», підтримувала діяльність дитячих і молодіжних організацій «Пласт», «Сокіл», «Січ», друкувалася в періодиці, перекладала твори зарубіжної літератури (Р. Тагора, Д. Дідро, Г. Гейне та інших). Не було жодної події на Україні, яка не знайшла б відгуку у творах письменниці. В особі М.О. Ленерт щасливо поєднався талант народного педагога і поетеси, прозаїка і драматурга, перекладача і громадського діяча [8, с. 215–216].

Науковий доробок іншого педагога О.С. Залужного є напрочуд плідним і різноманітним. Це чотири фундаментальні монографії: «Сільська трудова школа. Теорія і практика» (1926 р.), «Методи вивчення дитячого колективу: Вступ до педагогіки колективу» (1926 р.), «Учення про колектив» (1926 р.), «Соціальні настановлення й колективні навички у дітей трудових шкіл» (1930 р.), численні статті. Наукові інтереси О.С. Залужного були досить всебічними. Він висвітлював проблеми діяльності зарубіжної школи, питання школознавства, організації процесу навчання, застосування тестів тощо. У центрі уваги вченого перебували проблеми організації й

діяльності дитячого колективу. Теоретичними й методологічними засадами його розвідок про колектив були найпопулярніші в 20-ті роки напрями психолого-педагогічної науки – рефлексологія й педологія. На цих засадах створив систему нових методів організації й діяльності колективу (групи) дітей, що базувалася на численних експериментальних дослідженнях. О.С. Залужний проаналізував спілкування в ранньому дитинстві, зробив класифікацію соціальної взаємодії дітей, простежив вікову динаміку їхнього розвитку, визначив типи соціальної поведінки дітей, виділив етапи набуття ними соціальних навичок, визначив провідні чинники характеру дитячого об'єднання, типи колективу, роль та значення лідера тощо. Педагог уважав, що об'єктом педагогіки має бути колектив, а не індивід, висунув тезу «Через колектив, силами колективу, й для колективу» [9, с. 197].

У контексті розвитку теоретичних основ освітньо-педагогічного прогнозування цінним вважаємо доробок Г.І. Челпанова, оскільки саме цим ученим створено [11, с. 614]:

– вчення про методологічний устрій психологічної науки, яка має поєднувати в собі ознаки як теоретичної, так і експериментальної психології, не абсолютизуючи жодної з них, тому що це призведе до втрати важливих складників психологічного дослідження як такого;

– вчення про метафізичну (над-фізичну, над-матеріальну) природу людської душі, яка стверджує необхідність вироблення системи відповідних формувальних впливів на неї в процесі розвитку: дуже обережних, опосередкованих актуальним для душі змістом (її моральними почуттями, устремліннями й намаганнями);

– систему психологічних знань, викладену в підручнику «Психологія», що презентує авторське бачення способів класифікації та змістового пояснення окремих психічних явищ і психіки загалом.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ/ CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Таким чином, персоніфікований підхід до вивчення проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1920–1930 рр. полягає в обґрунтуванні змісту, визначенні тенденцій та суперечностей прогнозувальної діяльності на прикладі особистісного досвіду вчених радянської доби. Так, Г.Ф. Гринько, обіймаючи посаду наркома освіти, на законодавчому рівні вирішував основні завдання освітньо-педагогічного прогнозування відповідного періоду; педагог-новатор А.С. Синявський причетний до започаткування нових напрямів у теорії виховання, став засновником української валеології та євгеніки; М.О. Скрипник керував організацією дошкільного виховання і освіти дорослих, займався підготовкою наукових і технічних кадрів для промисловості, проявив себе у розв'язанні проблеми українізації; визначені А.І. Волошиним провідні напрями педагогічної та освітньо-культурної діяльності стали основою для розбудови національної системи освіти і виховання; науковий і

практичний доробок К.Ф. Лебединцева полягає у поглибленому вивченні загальних питань методики шкільної математики; О.Ф. Музиченко був прихильником ідеї комплексності, намагався пов'язати практику вітчизняної школи з прогресивними здобутками зарубіжної педагогіки; М.М. Галушинський, спираючись на теоретичні засади й живу освітньо-виховну практику, дійшов висновку, що для збереження української нації необхідні цілеспрямована робота з освіти й національного виховання народу, перебудова школи, активізація культурно-просвітницької діяльності; Я.П. Ряппо був одним із організаторів системи вищої освіти на Україні; в особі М.О. Ленерт освітньо-прогностичний потенціал поєднав талант народного педагога і поетеси, прозаїка і драматурга, перекладача і громадського діяча; О.С. Залужний висвітлював питання зарубіжної педагогіки та школознавства, дидактики, діяльності дитячого колективу; Г.І. Челпанов увійшов в історію освітньо-педагогічного прогнозування як автор методологічного устрою психологічної науки.

Напрями подальших досліджень будуть зосереджені на здійсненні історико-генезисного аналізу проблеми освітньо-педагогічного прогнозування в Українській Соціалістичній Радянській Республіці періоду 1930 – 1990 рр.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України / М.М. Вегеш, М.І. Кляп, В.Ю. Тарасюк, М.Ю. Токар, 2009. Ужгород, Карпати, 476.
2. Артемова, Л. В., 2006. *Історія педагогіки України: Підручник*, Київ, Либідь, 422.
3. Виговський, М. Ю., 2005. Національні пріоритети політичної діяльності Миколи Скрипника (історіографічний дискурс). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*, 13, 160–169.
4. *Енциклопедія освіти, 2021* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень], 2-ге вид., допов. та перероб., Київ, Юрінком Інтер, 1144.
5. Заруба, В. М., 2003. *Антін Синявський: життя, наукова та громадська діяльність (1866 - 1951): Монографія*, Дніпропетровськ: ПП «Ліра ЛТД», 284.
6. Левківський, М. В., Пашенко, Д. І., 2019. *Історія педагогіки: підручник*, Київ: Центр учбової літератури, 380.
7. Мейс, Дж., Солдатенко, В. Ф., 1996. Національне питання у житті й творчості Миколи Скрипника. *Український історичний журнал*, 3, 130–143.
8. Мосіяшенко, В. А., Задорожна, Л. В., Курок, О. І., 2020. *Історія педагогіки України в особах: навчальний посібник*, Суми: Університетська книга, 266.
9. *Педагогічний словник, 2001* / За ред. М.Д. Ярмаченка, Київ: Педагогічна думка, 514.
10. Пиріг, Р. Я., 2021. Академік М. Грушевський і нарком освіти М. Скрипник у контексті комунізації ВУАН (1927 – 1931 рр.). *Український історичний журнал*, 5, 34–49.

11. Українська педагогіка в персоналіях, 2005. У двох книгах. Книга перша: X-XIX століття/ За ред. О.В. Сухомлинської, Київ: Либідь, 622.

12. Український радянський енциклопедичний словник в трьох томах. Том. 3, 1968. Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії АН УРСР, 196.

A PERSONALIZED APPROACH TO STUDYING THE PROBLEM OF EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL FORECASTING IN THE UKRAINIAN SOCIALIST SOVIET REPUBLIC (1920–1930)

Sergii Cherniak,

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Head of the Department of Scientific Work and Editorial and Publishing Activities,

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts

Kyiv, Ukraine

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0003-4327-0994>

chernyaksergey@ukr.net

Abstract. Abstract. The article highlights a personalized approach to the study of the problem of educational and pedagogical forecasting in the Ukrainian Soviet Socialist Republic of the period 1920-1930. The author proves that the reforms of the 20s of the 20th century met the demands of society, had a national-communist character, were dynamic, oriented to a wider to a greater extent on the best foreign experience, to a lesser extent on national traditions, were innovative, pedagogically oriented and politically ideological. The researcher emphasizes that modern civilizational challenges, the transition to a digital type of progress exacerbate the problem of predictive activity in education. A personalized approach to the study of historical experience and scientific concepts of teachers of the period of the first quarter of the 20th century, which are a life-giving source of development and renewal of modern higher education, acquires special importance. The teacher examines the personal experience of prominent figures of the history and culture of Ukraine, such as G.F. Grynko, A.S. Sinyavskiy, M.O. Skrypnyk, A.I. Voloshin, K.F. Lebedintsev, O.F. Muzychenko, M.M. Galushchynskiy, J.P. Rappo, M.O. Lenert, O.S. Zaluzhnyi, G.I. Chelpanov. The author of the study is convinced that the problem of educational and pedagogical forecasting is an integral part of the content of pedagogical education, and a personalized approach to its consideration is the main prerequisite for training pedagogical personnel at the level of world standards. The researcher emphasizes that the problem of educational and pedagogical forecasting is an objectively existing, socially determining one, which leads to a positive transformation of the value foundations of Ukrainian society. The scientist claims that a personalized approach to the study of the problem of educational and pedagogical forecasting in the Ukrainian Socialist Soviet Republic of the period 1920-

1930 consists in substantiating the content, determining trends and contradictions of forecasting activity.

Keywords: personalized approach; educational and pedagogical forecasting; personal experience.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. *Avhustyn Voloshyn: zhyttya i pomysly prezydenta Karpat-s'koyi Ukrayiny* [Augustyn Voloshyn: life and thoughts of the president of Carpathian Ukraine] / M.M. Vegesh, M.I. Klyap, V.Yu. Tarasyuk, M.Yu. Tokar, 2009. Uzhgorod, Karpaty, 476.
2. Artemova, L. V., 2006. *Istoriya pedahohiky Ukrayiny: Pidruchnyk* [History of pedagogy of Ukraine. Textbook], Kyiv: Lybid, 422.
3. Vyhovs'kyi, M. Yu., 2005. Natsionalni priorytety politychnoi diialnosti Mykoly Skrypnyka (istoriografichnyi dyskurs) [National priorities of the political activity of Mykola Skrypnyk (historiographical discourse)], *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky*, 13, 160 – 169.
4. *Entsyklopediya osvity*, 2021 [Encyclopedia of education] / Nats. akad. ped. nauk Ukrayiny; [hol. red. V.H. Kremen'], 2-he vyd., dopov. ta pererob. Kyiv: Yurinkom Inter, 1144.
5. Zaruba, V. M., 2003. Antin Synyavs'kyi: zhyttya, naukova ta hromads'ka diyal'nist' (1866–1951) [Antin Sinyavskyi: life, scientific and social activities (1866–1951)]: Monohrafiya, Dnipropetrovs'k: PP «Lira LTD», 284.
6. Levkivs'kyi M. V., Pashchenko D. I., 2019. *Istoriya pedahohiky: pidruchnyk* [History of pedagogy: textbook], Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 380.
7. Meys, Dzh., Soldatenko, V. F., 1996. Natsionalne pytannia u zhytti y tvorchosti Mykoly Skrypnyka [The national question in the life and work of Mykola Skrypnyk], *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 3, 130–143.
8. Mosiyashenko, V. A., Zadorozhna, L. V., Kurok, O. I., 2020. *Istoriya pedahohiky Ukrayiny v osobakh: navchal'nyy posibnyk* [History of pedagogy of Ukraine in person: study guide], Sumy: Universytetska knyha, 266.
9. *Pedahohichnyy slovnyk*, 2001 [Pedagogical dictionary] / Ed. M.D. Yarmachenko, Kyiv: Pedahohichna dumka, 514.
10. Pyrih, R. Ya., 2021. Akademik M. Hrushevskiy i narkom osvity M. Skrypnyk u konteksti komunizatsii VUAN (1927 – 1931 rr.) [Academician M. Hrushevskiy and People's Commissar of Education M. Skrypnyk in the context of the communistization of the Ukrainian Academy of Sciences (1927-1931)], *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 5, 34–49.
11. *Ukrayins'ka pedahohika v personaliyakh*, 2005. [Ukrainian pedagogy in personalities], U dvokh knyhakh, Knyha persha: X – XIX stolittya] / Ed. O.V. Sukhomlynska, Lybid, Kyiv, 622.
12. *Ukrayins'kyi radyans'kyi entsyklopedychnyy slovnyk*, 1968 [Ukrainian Soviet encyclopedic dictionary], v tr'okh tomakh, Tom. 3, Kyiv: Holovna redaktsiia ukrainskoi radianskoi entsyklopedii AN USRR, 196.